

Konaklama İşletmelerinin İklim Değişikliğine Yönelik Farkındalıkları ve Adaptasyon Stratejileri*
(Accommodation Establishments' Awareness of Climate Change and Adaptation Strategies)

*Kübra KÜÇÜK¹ , Gökbalp N. SELÇUK²

¹Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
E-Posta: kubra.kucuk@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7876-4698

²Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
E-Posta: gokalpns@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5073-6046

Anahtar Kelimeler

İklim Değişikliği,
Konaklama İşletmeleri,
Adaptasyon Stratejileri,
Rize

Jel Sınıflama Kodu

L83

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Keywords

Climate Change,
Accommodation Establishments,
Adaptation Strategies,
Rize

Jel Classification Code(s)

L83

Article Type

Research Article

Öz

Bu çalışmanın amacı, konaklama işletmelerinde çalışan yöneticilerin iklim değişikliğine yönelik farkındalıklarını, işletmelerinde iklim değişikliğine yönelik uyguladıkları adaptasyon stratejilerini, adaptasyon stratejilerinde karşılaştıkları engelleri ve ihtiyaçları belirlemektir. Çalışmanın amacına ulaşmak için nitel araştırma yaklaşımından görüşme tekniği kullanılmıştır. Rize’de faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin belirlenmesi için ölçüt örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan görüşmeye, Rize’de faaliyet gösteren konaklama işletmelerinden 7 yönetici gönüllü olarak katılım sağlamıştır. Görüşme sonunda elde edilen veriler MAXQDA programında analiz edilmiştir. Elde edilen veriler tümdengelimci veri analiz tekniğinden betimsel analizden faydalanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular ışığında, katılımcıların iklim değişikliğine yönelik farkındalıklarının düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin çoğunluğunda iklim değişikliğine yönelik uygulanan herhangi bir stratejinin olmadığı ancak işletmelerde tasarruf amaçlı uygulanan uygulamaların olduğu belirlenmiştir. İklim değişikliğine yönelik adaptasyon stratejisine sahip olan işletmeler ise yalnızca eğitimsel ve yönetsel açıdan bir strateji benimsemektedirler. Ayrıca işletmelerin iklim değişikliği adaptasyon stratejilerinde karşılaştıkları engeller arasında farkındalığın olmaması, sınırlı bilgi, maddi güç ve yeterli düzeyde liderliğin olmaması yer almaktadır. İşletmelerin iklim değişikliğine yönelik adaptasyon stratejilerini benimsemesi için bu olguya ilişkin farkındalığın artırılmasına, yeterli düzeyde bilginin olmasına, iyi bir liderliğin olmasına ve teşviklere ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışma sonucunda gelecek dönemde yapılacak bilimsel çalışmalara ve uygulamalara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

The aim of this study was to determine the awareness of the managers working in accommodation establishments regarding climate change, the adaptation strategies they apply to climate change in their establishments, the obstacles they encounter in their adaptation strategies, and their needs. To achieve the aim of the study, the interview technique, one of the qualitative research approaches, was used. The criterion sampling method was used to determine the accommodation establishments operating in Rize. 7 managers from accommodation establishments operating in Rize voluntarily participated in the interview held within the scope of the study. The data obtained from the interview were analyzed in the MAXQDA program. The data obtained were analyzed by using descriptive analysis, a deductive data analysis technique. In the light of the findings obtained as a result of the analysis, it was concluded that the participants' awareness of climate change was at a low level. It was determined that there was no strategy applied for climate change in the majority of enterprises, but there were implementations for saving in enterprises. On the other hand, establishments having an adaptation strategy for climate change adopted a strategy only in terms of education and management. In addition, among the obstacles faced by establishments in their climate change adaptation strategies are lack of awareness, limited knowledge, and lack of financial power and sufficient leadership. In order for establishments to adopt adaptation strategies for climate change, increased awareness of this phenomenon, sufficient information, good leadership and incentives are needed. As a result of the study, various suggestions were made for scientific studies and implementations for the future.

Küçük, K., ve Selçuk, G. N. (2022). Konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalıkları ve adaptasyon stratejileri. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 7(1), 9-24. <http://doi.org/10.30625/ijctr.1256972>

Makale Gönderim Tarihi: 27/02/2023

Makale Kabul Tarihi: 21/03/2023

*Sorumlu Yazar

GİRİŞ

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde (UNFCCC), "karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik" olarak tanımlanan iklim değişikliği (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000); sanayi devrimi sonrasında tüketimin artması ve çeşitlenmesiyle ortaya çıkmıştır. İklim değişikliği etkileri sanayi devrimi sonrasında ortaya çıksa da bu etkiler günümüzde daha belirgin hale gelmeye başlamıştır. İklim değişikliği etkilerinin günümüzde daha belirgin hale gelmesi de farklı sektörleri etkilemektedir. İklim değişikliği doğrudan ya da dolaylı olarak tarım, enerji, sağlık gibi sektörleri etkilemenin yanı sıra turizm sektörünü de olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Turizmin kaynağı olan doğal çevre, hava olayları ve iklim değişikliğinden etkilenmekte ve bu etkilerin sonuçları da turizm sektörüne yansımaktadır. Turizm sektöründe sezonun durumu, turist sayısı, turizm şekilleri gibi durumlar iklim değişikliğinden etkilenen unsurlar arasında yer almaktadır. Turizm sektörü iklime bağımlı bir sektör olması sebebiyle de iklimin ve hava durumunun önemli olduğu turizm türleri de bu etkileri doğrudan hissetmektedir. Deniz-kum-güneş, kış, sağlık gibi birçok alternatif turizm türü zincirleme olarak iklim değişikliğinden etkilenmesi olası bir durumdur. İklim değişikliğinden elbette ki sadece farklı turizm türleri etkilenmeyecektir. Farklı turizm çeşitlerinin yanı sıra turizm sektörü içerisinde turistlerin konaklama ihtiyaçlarına cevap verecek konaklama işletmeleri de iklim değişikliğinden etkilenmektedir. İklim değişikliği sonucu ortaya çıkacak aşırı hava durumları, işletmenin yapısında, işleyişinde, işletmede konaklama yapacak turist sayısında değişikliğe neden olabilecektir. Dolayısıyla iklim değişikliği konaklama sektörünü etkileyeceği gibi konaklama sektörünün faaliyetleri de iklim değişikliğini etkilemektedir. Buradan yola çıkarak çalışmada, konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalıklarının ve işletme olarak iklim değişikliğine uyum sağlamada kullandıkları stratejilerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalıkların ölçülmesindeki temel hedef, bu olguya ilişkin bilgi seviyelerini belirlemektir. İklim değişikliğine yönelik farkındalığın olması ise iklim değişikliğine yönelik uyum-azaltma stratejilerinin işletme tarafından benimsenmesi ve uygulanması konusuna ışık tutmaktadır. Uluslararası ve ulusal literatürde konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalıkları ve adaptasyon stratejilerine yönelik sınırlı çalışma mevcuttur. Böylelikle yapılan çalışmanın hem ulusal hem de uluslararası literatürdeki boşluğa katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca turizm sektöründeki konaklama işletmeleri harici farklı alt sektörlerin de iklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyeleri ve adaptasyon stratejilerinin belirlenmesine de yön vereceği düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İklim, tarih boyunca çeşitli değişiklikler yaşamış olsa da etkileri ve bu etkilerin önemi yakın zamanda anlaşılmaya başlanmıştır (Burroughs, 2007; Cowie, 2007). İklim değişikliği, doğal değişikliklerin yanı sıra insan faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan değişiklik olarak da ifade edilmektedir (IPCC, 2014; NASA, 2018a; NASA, 2018b; T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016). İklim değişikliği, farklı sektörlerle ek olarak turizm sektöründe de insan faaliyetleri için önemli bir yere sahiptir (Weir, 2017). Turistlerin ne zaman, nereye ve ne için seyahat edecekleri konusunu etkileyen unsurlardan bir tanesi de iklim olması sebebiyle turizm endüstrisi iklim değişikliğinden etkilenen bir sektör olarak ortaya çıkmaktadır (Hamilton ve Lau, 2006; Maddison, 2001).

İklim, turizm sektörü için kilit bir kaynaktır (UNWTO, 2008). Başta deniz, kış, sağlık, su sporları, ekoturizm, yayla turizmi gibi turizm çeşitleri hava ve iklim koşullarına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir (Gossling ve Hall, 2006; Perch-Nielsen, 2010; Somuncu, 2018). Çoğu turizm türlerinin gerçekleşmesi için ideal bir sıcaklık, belirli rüzgâr koşulları, bulut örtüsü ve genel olarak ideal hava koşulları gerekmektedir (Georgopoulou, Mirasgedis, Sarafidis, Hontou, Gakis ve Lalas, 2019; Matthews, Scott ve Andrey, 2019). Bundan dolayı iklim, turizm sektörü için önemli bir yere sahiptir.

Turizm ve iklim ilişkisi iki yönlü bir ilişki olarak ele alınmaktadır. İklim değişikliği turizm sektörünü etkilerken; turizm sektöründeki faaliyetler de iklimin değişmesine neden olmaktadır (Patterson, Bastianoni ve Simpson, 2006). Turizm sektörü; ısıtma, soğutma, ulaşım vd. durumlardan kaynaklanan sera gazı emisyonları yoluyla iklim değişikliğine neden olmaktadır (Dube ve Nhamo 2019; Tang, Zhong ve Ng, 2017). İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkileri incelendiğinde rüzgarlar, dalgalar, yağmurlar, fırtınalar, kuraklık gibi hava olayları birçok turizm türünü olumsuz etkilemektedir (Nicholls, 2014). Ancak bu olumsuzlukların beraberinde getirdiği olumlu yönleri de mevcuttur. İklim değişikliği arttıkça daha sıcak havaların ortaya çıkmasıyla daha uzun yaz mevsimleri oluşmaktadır. Yaz sezonunun uzaması ise kıyı turizmi gibi farklı turizm türleri için bir fırsat olarak görülmektedir (Hadwen, Arthington, Boon, Taylor ve Fellows, 2011; Walters ve Ruhanen, 2015; Gilani, Innes ve Grave, 2018; Steiger, Knowles, Pöll, ve Rutty, 2022). Sıcaklıkların artmasıyla yetersiz kar yağışı kış turizmini olumsuz yönde etkilese de; diğer mevsimlerde doğa yürüyüşü, kampçılık, dağcılık, dağ bisikletçiliği vb. açık hava rekreasyonel etkinlikleri ile turizm çeşitlendirilerek turizm sezonunun uzatılması da turizm sektörü için bir fırsat olarak görülmektedir (UNWTO ve UNEP, 2008). Böylelikle iklim değişikliği turizm sektörü için olumsuz etkiler ortaya çıkarsa da bu durumu fırsata çevirmenin mümkün olduğu söylenebilir.

İklim değişikliğinden yalnızca turizm sektörü etkilenmemektedir. Turizm sektörü haricinde bu sektör içerisinde faaliyet gösteren işletmeler de etkilenmektedir. Turizm sektörünün ayrılmaz bir parçası olan konaklama işletmeleri iklim değişikliğinden etkilenmektedir (Solimar International, 2014). Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED) kuruluşları, Türkiye turizm sektörünün iklim değişikliğine neden olan problemlerin azaltılması için birtakım çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı “Yeşil Yıldız” ile çevreye duyarlılık kampanyası oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye Otelciler Federasyonu ise “Beyaz Yıldız” ile turizm işletmelerinin çevreye duyarlılık konusunda uyulması gereken standartları belirleyerek iklim değişikliğine neden olan problemler en aza indirgenmeye çalışılmaktadır (Tekin ve Uslu, 2022). Ancak konaklama işletmelerinin yeşil olma yolunda karşılaştıkları engeller arasında yeni altyapı veya teknolojik maliyetler, finansman eksiklikleri yer almaktadır (Pandy ve Rogerson, 2019). Turizm sektöründe ve konaklama sektöründe iklim değişikliğine yönelik yapılacak faaliyetlerde her ne kadar engeller çıksa da sektör olarak iklim değişikliğinden olumsuz etkilenmemek için bu değişikliklere uyum sağlamak gerekmektedir.

İklim değişikliğine uyum, “gerçek veya beklenen iklimsel uyarılara veya bunların etkilerine yanıt olarak, zararı azaltan veya faydalı fırsatlardan yararlanan doğal veya beşeri sistemlerde uyum” olarak tanımlanmaktadır (IPCC, 2007). İklim değişikliğine uyum; birey, sivil toplum kuruluşlarından kamu ve özel sektöre kadar farklı düzeyde turizm paydaşlarını da içererek, iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı olumsuzları en aza indirmeye, iklim değişikliğinin ortaya çıkaracağı fırsatları bilerek bu fırsatlardan yararlanmaya katkı sağlamaktadır (Simpson, Gossling, Scott, Hall ve Gladin, 2008). Turizm sektörünün iklim değişikliğine uyumu beş farklı kategoride ele alınmaktadır. İşletmelerde teknik olarak yapılan değişiklikler, işletmelerin yönetimindeki değişiklikler, turistler veya topluluklar tarafından yapılan davranış değişiklikleri, politikalarda yapılan değişiklikler ve iklim değişikliğine yönelik bilgi ve farkındalık seviyelerinin artırılması için araştırma ve eğitim konusunda yapılan değişiklikler ile iklim değişikliğine uyum sağlanabilmektedir (Scott, De Freitas ve Matzarakis, 2008). Ancak iklim değişikliği her kurum için farklı riskler oluşturduğundan dolayı, bu değişikliklerin etki büyüklükleri işletmeden işletmeye farklılık göstermesi sebebiyle işletmelerin iklim değişikliğine uyum sağlama konusu da farklı şekillenmektedir (Hess, Pauw ve Papyrakis, 2015; Jones ve Scott, 2006). İşletmelerin iklim değişikliğinden etkilendiği risk ve etki büyüklüğünün yanı sıra işletmelerin iklim değişikliğine uyum sağlama konusunda farklı engeller bulunmaktadır. Bu engeller arasında finansal eksiklik (Morrison ve Pickering, 2013; Pandy, 2017; Dube ve Nhamo, 2019; Hess, Dodds ve Kelman, 2021), ekonomik öncelik (Hess, Dodds ve Kelman, 2021), teknolojik altyapı (Becken, Marquardt ve McKenzie, 2006; Morrison ve Pickering, 2013; Pandy, 2017; Dube ve Nhamo, 2019), zaman kısıdının olması (Patterson, 2004), biyofiziksel (Morrison ve Pickering, 2013), sosyal (Adger, vd., 2009; Morrison ve Pickering, 2013), bilgi eksikliği (Becken, Marquardt ve McKenzie, 2006; Dube ve Nhamo, 2019; Hess, Dodds ve Kelman, 2021; Hess, 2021), teknik kapasite eksikliği (Dube ve Nhamo, 2019), planlama eksikliği (Hess, Dodds ve Kelman, 2021), paydaş katılımının olmaması (Hess, Dodds ve Kelman, 2021), sigorta kapsamının mevcudiyeti (Hess, 2021), bakım maliyetlerinin fazla olması (Becken, 2013), yüksek başlangıç maliyetlerinin olması (Becken, 2013), politikalarda iklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkisine yetersiz değinme (Dube ve Nhamo, 2019), iklim değişikliğinin acil bir durum olarak görülmemesi (Hess, Dodds ve Kelman, 2021; Hess, 2021), profesyonel tavsiye eksikliği (Chan, 2008), toplumun iklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyelerinin yetersiz olması (Dube ve Nhamo, 2019), iklim değişikliğinin değişim hızının yavaş algılanması (Weir, 2017) yer almaktadır. İşletmeler tarafından karşılaşılan bu engeller, işletmelerin iklim değişikliğine uyum sağlama konusunda bir handikap olarak karşılımlarına çıkmaktadır.

Konaklama işletmeleri, işletme bünyesinde birtakım yenilikler yaparak iklim değişikliğine uyum sağlayabilmektedir. İşletme bünyesinde yenilenebilir enerji üretmek (Bode, Hapke ve Zisler, 2003; Bayazit, 2018), doğru cihaz seçimlerinin yapılması (Taylor, vd., 2010), aydınlatma, ısıtma ve havalandırmalarda değişikliklerin yapılması (Bode, Hapke ve Zisler, 2003; Trung ve Kumar, 2004; Bohdanowicz ve Martinac, 2007; Keesman, Blanco, Schillemans, Quiros ve Keskin, 2006; Taylor, vd., 2010), su arıtma ve tasarruf uygulamaları (Becken, vd., 2014; Hess, Dodds ve Kelman, 2021), yağmur suyu toplama (Hess, Dodds ve Kelman, 2021), atık su yönetimi (Bayazit, 2018; Hess, Dodds ve Kelman, 2021), katı atık yönetiminin yapılması (Bayazit, 2018), tesis tasarımlarında iklim dostu tercihlerin benimsenmesi (Priyadarsini, Xuchao ve Eang, 2009; Takashima, 2017) iklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonunu azaltmaya katkı sunmaktadır. Ayrıca konaklama işletmelerinde; kirlilik kontrolü, sera gazı emisyonlarının azaltılması, çevrenin korunması, kurumsal yönetim ve uyum, operasyonel yönetim ve adaptasyon, acil durum ve afet planları oluşturma, sürdürülebilir atık yönetimi, hassas ekosistem ve doğal kaynakları dikkate almak, çevreye duyarlı satın alımın yapılması, mavi bayrak/yeşil otel/ çevre dostu otel gibi sertifikaların alınması, iklim değişikliği farkındalık eğitimlerinin verilmesi de iklim değişikliği etkilerini en aza indirmeye katkı sunarken, diğer taraftan da iklim değişikliğine uyum sağlamaya yardımcı olmaktadır (Aygün, 2021; Tekin ve Uslu 2022). Bu faaliyetlere ek olarak binanın yaşı, bina tasarımı erken uyarı sistemlerinin tercih edilmesi, iklim değişikliklerine önlem olarak sigorta yapılması, uyum için güven fonlarının kullanılması, gölgeleme için ağaç dikilme faaliyetlerinin yapılması, işletmenin konumu riskli bir alanda ise yer değiştirilmesi, işletme içerisinde yerel gıda ürünlerinin tercih

edilmesi, otel yüzme havuzları için ısı pompalarının kullanılması, klima ihtiyacının azaltılması için güneş kontrol cam filmlerinin kullanılması gibi teknolojik yenilik içeren faaliyetlerin de tercih edilmesi konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine uyum eylemleri olarak sıralanabilmektedir (Chan ve Lam, 2003; Chan, vd., 2008; Bayazıt, 2018; Hess, 2021; Sinclair-Maragh, 2016; Hess, Dodds, ve Kelman, 2021). Bu faaliyetlerin işletme bünyesinde benimsenmesi iklim değişikliğine uyum ve farkındalık seviyelerinin artmasına ve iklim değişikliği etkilerinin işletmelerde fazla hissedilememesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca tüm bu faaliyetlerin yapılması işletmeler için maliyet kalemlerinin ikinci sırasında yer alan enerji maliyetini düşürmeye de fayda sağlamaktadır (Bohdanowicz, vd., 2001). İklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarının azaltılması için enerji tüketimini azaltmak, yenilenebilir enerji kullanımını arttırmak, ortaya çıkan karbon emisyonlarının kontrol edilmesi gerekmektedir (Levine, vd., 2007). Sera gazı emisyonlarının azaltılması, işletme bünyesinde enerji verimliliğine katkı sunmasının yanı sıra işletme maliyetlerinin de azalması konusunda fayda sağlamaktadır (Dube ve Nhamo, 2019). Tüm bu faaliyetlerinin işletme bünyesine kazandırılabilmesi için konaklama işletmeleri yöneticilerinin, iklim değişikliğine yönelik farkındalıklarının olması ve iklim değişikliği adaptasyon stratejileri hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olması gerektiği düşünülmektedir.

Konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik algıları, farkındalıkları, adaptasyon stratejileri dikkate alındığında yapılan çalışmalar neticesinde farklı sonuçlar elde edilmiştir. İncelenen çalışmaların bazılarında konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyeleri yüksek olmasına rağmen iklim değişikliği olgusunu acil bir risk faktörü olarak görmemektedirler (Hess, Dodds ve Kelman, 2021; Hess, 2021; Hall, 2006; Morrison ve Pickering, 2013; Weir, 2017; Bohdanowicz, 2006; Saarinen ve Tervo, 2006). İklim değişikliğine yönelik yüksek farkındalığın yanı sıra düşük farkındalığa sahip konaklama işletmeleri de mevcuttur (Hess, 2021; Hess, Dodds ve Kelman, 2021). Ancak işletmelerin farkındalık seviyelerinden bağımsız olarak iklim değişikliğine adaptasyon stratejilerini benimseme düzeylerinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

İşletmeciler tarafından, iklim değişikliği olgusunun turizm sektörü üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı bilinmektedir. Ancak işletmelerin bu olguya nasıl uyum sağlanması gerektiği hakkında ve iklim değişikliği etkilerinin nasıl azaltılması gerektiğine dair bilgi eksiklikleri mevcuttur (Dube ve Nhamo, 2020). Bu bilgi eksikliğinin giderilmesi için kamu ve özel sektörün işbirliği yaparak ilgili sektörlerle bütüncül yaklaşım çerçevesinde iklim duyarlı politikalar geliştirmesi gerekmektedir (Kourula, Pisani ve Kolk, 2017; Simpson vd., 2008). Turizm sektöründe yer alan yöneticiler ve çalışanlar tarafından yerel ve ulusal yönetimin iklim değişikliği olgusunda öncü bir rol alması beklenmektedir. İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkilerinin azaltılması ve bu değişikliklere uyum sağlanması konusunda politika ve yasal çerçeve sağlaması gerekmektedir (Nalau, Handmer ve Dalesa, 2017). Hükümetler ayrıca işletmelerin iklim değişikliğinden etkilenme şekillerine ve düzeylerine göre iklim değişikliği ile ilgili risk yönetiminin nasıl yapılması gerektiği, gerekli finansman ihtiyacının sağlanması, iklim değişikliği konusundan işletmelerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi, destek mekanizmalarının oluşturulması gibi yerel çözümler üretmek iklim değişikliğine yönelik uyum çalışmaları geliştirilmelidir (Simpson vd., 2008).

3. YÖNTEM

İklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyelerinin ölçüldüğü ve bu olguya ilişkin adaptasyon stratejilerinin belirlenmesini amaçlayan çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma, bireylerin bir olguya ilişkin yaşadıkları deneyimleri ya da sahip olduğu bilgileri derinlemesine anlatmalarına olanak tanıyan bir yaklaşım olması sebebiyle çalışma kapsamında bu yöntem kullanılmıştır. Çalışmanın amacına yönelik "Rize ili konaklama işletmeleri yöneticilerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyeleri nasıldır? Rize ili konaklama işletmelerinin iklim değişikliğine yönelik adaptasyon stratejileri nelerdir?" araştırma soruları geliştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımından ise olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının temelini oluşturan bakış açılarından biri olan olgu bilim deseni, bireylerin gerçekliği nasıl algıladıklarını ve bu algılara ilişkin deneyimlerini ifade etmede yardımcı olan araştırma deseni. Rize ili konaklama işletmeleri yöneticilerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalıklarının ve bu olguya ilişkin adaptasyon stratejilerinin belirlenmesine ilişkin zengin bilgilere ulaşmak için veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırılan olguya ilişkin sorular ve boyutlar hakkında eksiksiz veri elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Görüşme formu hazırlanırken literatür detaylı bir şekilde taranmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular Heigl (2012), Aydemir ve Şenerol (2014), Somuncu (2018), Muchoki (2018), Nhep (2019), Moghal (2015) ve ilgili alan yazından derlenerek oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken; konuyla ilgili sorulara detaylıca yer verilmesine, soruların yansız oluşturulmasına, oluşturulan soruların yansız şekilde ifade edilmesine, alternatif soru türleri ile görüşme formunun zenginleştirilmesine, sorulara sonda sorular ekleyerek daha detaylı veri elde edilmesine, soruları somuttan soyuta, genelden özele gidilerek soru akışı mantık çerçevesinde oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formu 2 farklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konaklama işletmelerine ait bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise konaklama işletmeleri yöneticilerinin iklim değişikliğine yönelik farkındalık seviyelerini ve adaptasyon stratejilerini belirlemeye yönelik toplamda 15 adet görüşme sorusu

bulunmaktadır. Araştırma verilerin toplanılması için gerekli olan etik kurul izin belgesi Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 17.10.2022 tarihi ve 274 sayı numarası ile alınmıştır. Araştırma evrenini Rize ili Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne bağlı konaklama işletmeleri oluşturmaktadır. Rize ili Kültür ve Turizm Müdürlüğüne bağlı toplamda 54 adet konaklama işletmesi bulunmaktadır (Rize İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2022). Örneklemin belirlenmesinde ise oda sayısı ölçüt olarak kullanılacaktır. Bunun sebebi ise oda sayısının artmasıyla kullanılan enerjinin, gıdanın, atıklarında oda sayısı ile doğru orantılı şekilde artmasıdır. Böylelikle öncelikle oda sayısı yüksek olan konaklama işletmeleriyle görüşülecek olup yeterli örnekleme ulaşılamaması durumunda ise kış turizminin yapıldığı destinasyonlarda bulunan konaklama işletmeleri yöneticileri ile görüşme sağlanacaktır. Bunun sebebi ise günümüzde etkilerini ilk hissettiren turizm türlerinin başında kış turizmi gelmesidir. Çalışma kapsamındaki görüşmeler 01.11.2022- 01.12.2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşme yapılacak işletmeler belirlendikten sonra işletmeler ile iletişime geçilmiş olup, görüşme için randevu oluşturulması talep edilmiştir. İşletmelerin müsaitlik durumlarına göre yapılan görüşmelerin 3 tanesi online ve 4 tanesi ise yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini içerisinde dahil edilmesi planlanan 2 işletme ise görüşme yapmayı kabul etmediğinden çalışmaya dahil edilmemiştir. Gönüllü olarak çalışmaya katılan yöneticiler ile yapılan görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulması için katılımcılar K1, K2, K3...K7 şeklinde kodlanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler MAXQDA veri analiz programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde geçerlik ve güvenilirliği arttırmak adına katılımcıların söylemlerinde doğrudan alıntılara yer verilerek analizler desteklenmiştir. Verilerin analizi için tümdengelimci analiz çeşidi olan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde, literatürden yola çıkılarak görüşmeler önceden belirlenen temalara göre kodlanır, bulgular tanımlanır ve bulgular yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:244-249). Tema ve kodlar literatürden yararlanarak oluşturulsa da katılımcıların düşünce ve deneyimleriyle de şekillenmiştir. Yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından okunarak kodlama işlemi tamamlanmıştır.

4. BULGULAR

Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır. Katılımcıların 6'sı erkektir. Görüşülen kişilerin yaş ortalaması 44'tür. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde 4 katılımcı evlidir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında, 4 kişi lisans eğitim seviyesine sahiptir. Katılımcıların gelir seviyeleri ise kendilerine göre orta olarak belirtilmiştir. İşletmede çalışma süreleri incelendiğinde en düşük 1 yıl iken, en yüksek 20 yıldır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Meslek	Gelir Seviyesi	İşletmede Çalışma Süresi
K1	Erkek	42	Bekâr	Lisans	Genel Müdür	Orta	1 Yıl
K2	Erkek	28	Bekâr	Lisansüstü	Yönetici	Orta	8 Yıl
K3	Kadın	38	Bekâr	Lisansüstü	Yönetici	Orta	10 Yıl
K4	Erkek	63	Evli	Lisans	Mali Müşavir	Orta	20 Yıl
K5	Erkek	36	Evli	Lisans	Genel Müdür	Orta	4 Yıl
K6	Erkek	54	Evli	Lise	Genel Müdür	Yüksek	11 Yıl
K7	Erkek	48	Evli	Lisans	Satış Pazarlama Müdürü	Orta	2 Yıl

Tüm katılımcılar iklim değişikliğinin konaklama sektörü açısından bir risk olduğunu düşünmektedirler. 2 katılımcı iklim değişikliği ile ilgili eğitim/seminer/toplantıya İstanbul'da ve Dubai'de katıldığını belirtmişlerdir. 1 katılımcı ise iklim değişikliği ile ilgili Belediye bünyesinde kurulan kurulda yer aldığını ifade etmiştir.

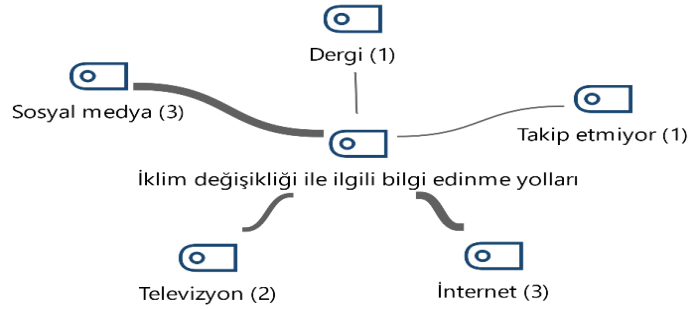
Tablo 2: Katılımcıların İklim Değişikliğinin Risk Unsuru Olma Durumuna Katılım

Sorular	Yanıtlar	Katılımcı
"İklim Değişikliğinin konaklama sektörü açısından bir risk olduğunu düşünüyor musunuz? "	Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7
	Hayır	-
"İklim Değişikliği ile ilgili herhangi bir toplantı/seminer/eğitim/etkinlik vs. katıldınız mı?"	Evet	K1, K7
	Hayır	K2, K3, K4, K5, K6
"İklim değişikliği ile mücadele noktasında üye olduğunuz herhangi bir kuruluş/grup/topluluk var mı?"	Evet	K4
	Hayır	K1, K2, K3, K5, K6, K7

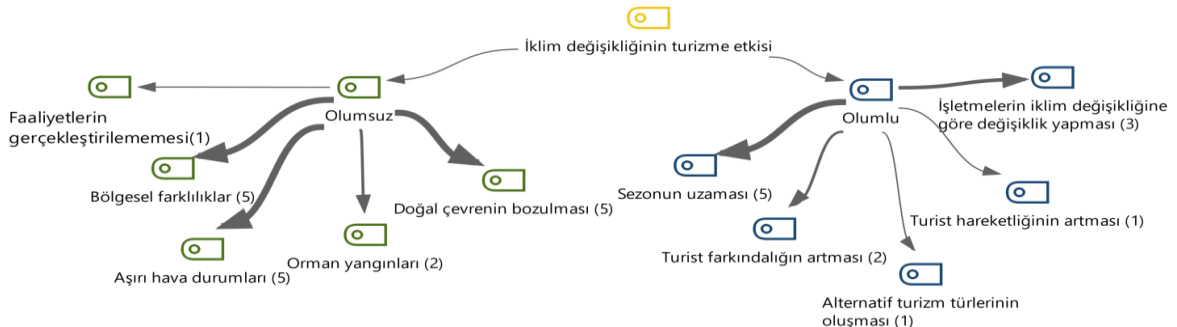
Katılımcılara iklim değişikliği ile ilgili bilgileri sorulmuştur ve bu konuya ilişkin veriler Tablo 3'de yer almaktadır. İklim değişikliğinin bazı katılımcılar için bir felaketin sinyali olduğunu belirtirken, bazı katılımcılara göre bir kaos ortamı oluşturacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak iklim değişikliğinin insan faaliyeti sonucu oluştuğunu belirten katılımcı da mevcuttur. Ayrıca bazı katılımcılar iklim değişikliği etkilerinin günümüzde hissedilmediğini, bazılarının ise iklim değişikliğinin farkında olmadan yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkındaki Bilgileri

Katılımcı	Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkındaki Bilgileri
K1	Turizm sektörü, iklim değişikliğinin artmasında fazla paya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sadece turizm sektörünün değil yerel halkında iklim değişikliğine yol açıcı faaliyetlerde bulunduğunu söylemek mümkündür. Isıtmada kömürün kullanılmasıyla hava kirlenmekte ve misafirler oluşan bu kirlilikte dışarıya çıkamamaktadırlar. Oluşan bu kirlilik sağlık koşullarını da etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.
K2	Dünyadaki bazı atmosferik değişimlerden dolayı küresel ısınma ortaya çıkmaktadır. Küresel ısınma sonucunda da iklim değişiklikleri ortaya çıkmaktadır. Henüz bizim bölgede iklim değişikliği gözle görülür şekilde fark edilmemektedir ancak iklim değişikliği etkileri yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlamıştır.
K3	Günümüzde iklim değişikliği etkilerini yaşıyoruz ancak farkında değiliz. 10 yıl önce iklim değişikliği olacak ve etkilerini hissedeceğiz diye söylemler vardı. Ancak bizler Karadeniz Bölgesi'nin iklim değişikliğinden etkilenmeyeceğini düşünüyorduk. Çünkü bu bölgede hep yağmur ve yeşil alanlar var bu alanlar değişmez diyorduk. Ancak maalesef ki düşündüğümüz gibi olmadı. Günümüzde geçiş mevsimleri hissedilmiyor. Kış, yaz gibi mevsimleri direk yaşıyoruz.
K4	Teknolojinin hızla gelişmesi sonucu yapılan faaliyetler atmosfere çeşitli gazlar salınmasına neden olmaktadır. Karadeniz Bölgesi çok fazla yağış alan bir bölgedir. Eskiden Mart ayında denize giriyorduk. Ancak günümüzde Haziran ayı sonunda deniz sıcaklığı girilecek seviyeye ulaşmaktadır. Bunun temel sebebi ise iklim değişikliği olduğu söylenebilir.
K5	İnsan popülasyonunun günden güne artması, tükettiğimiz ürünler sonucunda kendi elimizle iklim değişikliğini ortaya çıkarıyoruz. Yapılaşma sonucunda ormanlık alanları azaltıyoruz ve var olan iklimi kendimiz değiştiriyoruz. Bence iklim değişikliğinin ana etkeni olarak insan faaliyetleri olduğunu düşünüyorum.
K6	İklim değişikliği benim için felaket olarak betimlenebilir. İklim değişikliklerinin yansımalarını canlı olarak görmekte ve hissetmekteyiz. Bir tarafta sellerin, kuraklığın, yangınların olması iklim değişikliğinin etkileri sonucunda karşımıza çıkmaktadır. Daha kötü günler bizi bekliyor ve iklim değişikliği etkileriyle birlikte dünyanın sonuna gelebiliriz.
K7	İklim değişikliği denilince kavimler göçü hafızamda canlanıyor. Dünya tarihinde kavimler göçü dünya haritalarını yeniden değiştirmiştir. Bütün kültürleri etkilemiştir. İklim değişikliği etkileri sonucunda da ikinci bir kavimler göçü olabilir. Dünya için bir felaketin başlangıcı diyebiliriz.

Şekil 1: Katılımcıların İklim Değişikliği İle İlgili Bilgi Edinme Yolları Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcılar iklim değişikliği ile ilgili bilgileri sosyal medyadan, internetten, televizyondan ve dergiden takip ederken, 1 katılımcı iklim değişikliği ile ilgili bilgileri takip etmediğini belirtmiştir. K7 bu konudaki düşüncesini “İklim değişikliği ile ilgili bilgiyi ağırlık olarak internet ve resmi kurumlardan ediniyorum. Sosyal medyadan edindiğim bilgiler bana çok doğru gelmiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Şekil 2: İklim Değişikliğinin Turizme Etkisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcıların iklim değişikliğinin turizm sektörüne ilişkin etkilerine vermiş olduğu cevaplar Şekil 2’de yer almaktadır. İklim değişikliğinin turizm sektörüne olumsuz yönde etkileri arasında turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilememesi, bölgesel farklılıkların olacağı, aşırı hava durumlarının yaşanacağı, orman yangınlarına sebep olacağı ve doğal çevrenin bozulacağı yer almaktadır. İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

“İklim değişikliği yalnızca belirli bir bölgeyi etkilemeyecektir. Bölgesel açıdan illaki farklı etkiler de olacaktır. Şuan biz doğanın katledildiği bir bölgede yaşıyoruz. Herkes ağaçları kesip farklı faaliyetler yapma peşinde gitmektedir. Bu durum şuan için gözle görünür şekilde olmasa da bu bölgenin de iklimi değişmektedir.” (K1)

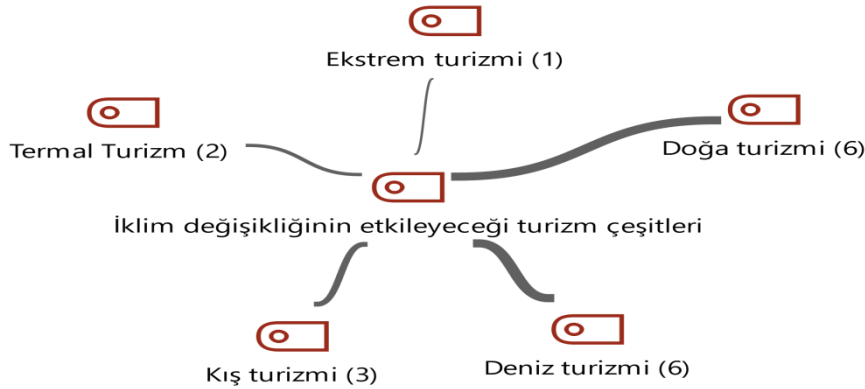
“İklim değişikliği bölgeye göre değişiklik göstermektedir. İklim değişikliği Akdeniz, Ege gibi bölgeler için dezavantajlı bir durumdur. Var olan sıcaklıklar iklim değişikliği ile daha da yukarı seviyeye çıkacaktır. Keyif olarak yapılan deniz turizmi bireyler için eziyete dönüşecektir.” (K5)

“Zamanla elimizdeki doğayı tüketeceğiz. Gelecek dönemde turizmin kaynağı olan doğa tükenmiş olacaktır.” (K3)

İklim değişikliğinin turizm sektörüne yönelik olumlu etkileri arasında ise sezonun uzaması, işletmelerin iklim değişikliğine yönelik hizmetlerinde değişiklik yapması, turist farkındalığının artması, alternatif turizm türlerinin oluşması ve turist hareketliliğinin artması yer almaktadır. İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki olumlu etkilerine ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

“İklim değişikliği, bölgelerde sezon uzamasına katkı sağlamaktadır. Örneğin Karadeniz’de 45 gün olan sezon iklim değişikliği ile birlikte 90 güne çıkmış oluyor. Böylelikle iklim değişikliğiyle birlikte bölgede sezon uzadığı için turizm işletmeleri daha fazla gelir elde etmekte ve işletmelerinde daha fazla turist ağırlamasına katkı sunmaktadır.” (K5)

“Bölgeye Ortadoğu’dan turistler gelmektedir. Buraya gelen misafir portföyü iklim değişikliği ile ilgili herhangi bir kriter aradığını düşünmüyorum ama gelecek zamanda iklim kriterleri aramayacağı anlamına gelmemektedir. Gelecek dönemde iklim değişikliğine yönelik daha bilinçli turistler bölgeyi ziyaret edeceğini düşünüyorum.” (K1)

Şekil 3: İklim Değişikliğinin Etkileyeceği Turizm Çeşitlerine İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcılar iklim değişikliğinin; deniz turizmini, kış turizmini, doğa turizmini, termal turizmi ve ekstrem turizmi etkileyeceğini belirtmektedirler. Bu konu hakkındaki katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir;

“Deniz turizminin iklim değişikliğinden daha kolay etkileneceğini düşünüyorum. Belirsiz hava koşulları doğa turizmini etkileyecektir. Sadece turizm türlerini değil insanlığı etkileyecektir.” (K6)

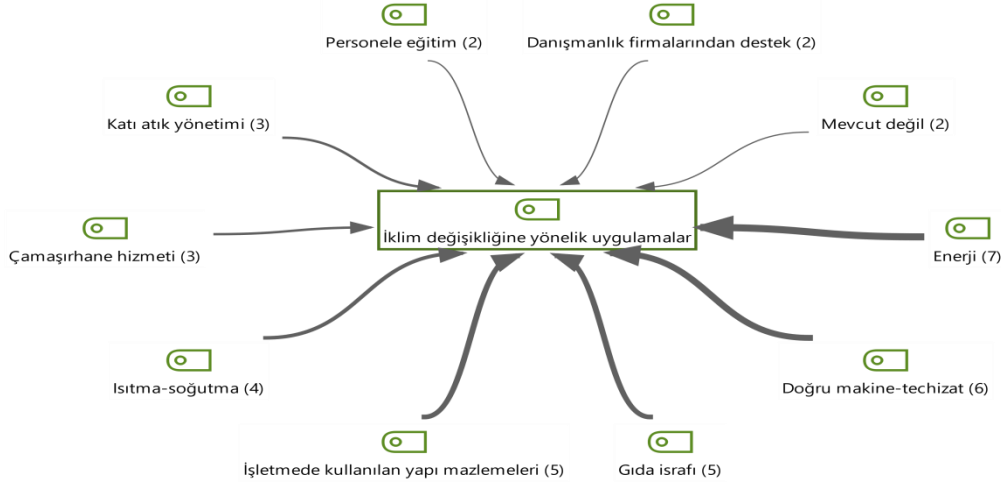
“İklim değişikliği doğa turizmini direkt etkileyecektir. Suların ısınmasıyla deniz turizmi de etkilenmiş olacaktır. Aslında iklim değişikliği etkileri hissedilmeye başlandığında zincirleme olarak tüm turizm türleri etkileneceği söyleyebilirim. Heliski turizminde gerekli kar şuan için mevcut olduğunu söylemişlerdi. Ancak şuan için gerekli şartlar sağlanıyor ilerleyen süreçte iklim değişikliği sonucunda karın yapısı da elbette değişecektir.” (K3)

Tablo 4: İklim Değişikliğinin İşletmeler Açısından Oluşturduğu Endişe ve Fırsatlar

Sorular	Yanıtlar	Katılımcı
“İklim değişikliğinin işletmeniz açısından sizlerde endişe oluşturuyor mu?”	Evet	K1, K4, K5, K6, K7
	Hayır	K2, K3,
“İklimdeki değişiklikleri işletmeniz için fırsatlar doğurdu mu?”	Evet	K1, K2, K4,
	Hayır	K3, K5, K6, K7

İklim değişikliğinin işletmeler açısından endişe ve fırsat oluşturmasına ilişkin bilgiler Tablo 4’te yer almaktadır. İklim değişikliğinin işletmeleri için endişe oluşturduğunu düşünen 5 katılımcı var iken, 2 katılımcı iklim değişikliğinin işletmeleri açısından bir endişe oluşturmadığını belirtmiştir. Endişe yaşayan K3 bu konudaki

düşüncesini “Bulduğumuz bölgede yağış büyük bir handikap olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim ne yönde değişeceğini bilemiyorum. Belki yağışlar aşırı derece artacaktır belki de azalacaktır. Yaşanacak olan olumsuz hava şartları işletme için kayıplar yaşamamıza aynı zamanda fazla maliyet altına girmemize neden olacaktır.” şeklinde belirtmiştir. İklim değişikliğinin işletmesi açısından bir endişe oluşturmayan K1 ise bu konudaki düşüncesini “Biz yılın 12 ayı çalışan ve açık olan bir işletmeyiz. Sadece yaz turizmi için hizmet veriyor olsaydık bu olgu bizi maliyetler açısından endişeye sokabilirdi ancak biz kışında kurumsal konaklamalar için açık oluyoruz ve hizmet vermeye devam ediyoruz. Bundan dolayı iklim değişikliği işletmemiz için bir endişe oluşturmamaktadır. Ancak 20-30 yıl sonra uzun bir süreçte iklim değişikliği kurumsal işletmeleri de ekonomik anlamda zora sokabilir.” şeklinde belirtmiştir. İklim değişikliğinin işletmesi için fırsat oluşturacağını belirten K6, bu konudaki düşüncesini “Daha fazla yağış alan bölgelerde sıcaklıkların artmasıyla sezonun uzamasına ve turistlerin talep değişikliklerine neden olabilmektedir.” şeklinde ifade etmiştir.

Şekil 4: İşletmelerin İklim Değişikliğine Yönelik Uygulamalarına İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

İşletmelerin iklim değişikliğine yönelik uyguladıkları faaliyetler Şekil 4’te yer almaktadır. İşletmeler ağırlıklı olarak ısıtma-soğutma, işletmede kullanılan yapı malzemelerinde, gıda israfında, doğru makine-teçhizat ve enerji kalemlerinde uygulamalar yapmaktadırlar. İşletmelerin iklim değişikliğine yönelik yapmış oldukları uygulamalar arasında en fazla enerji kullanımı, doğru makine-teçhizat seçimi, gıda israfının önlenmesi, işletmelerde kullanılan yapı malzemeleri ve ısıtma-soğutma yer almaktadır. İklim değişikliğine yönelik işletmelerde yapılan uygulamalar ilişkin katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“İşletmemizin %80 oranındaki enerjisi termal enerjiden yararlanılarak kullanılmaktadır. Isıtmayı da termal enerji kullanarak sağlamaktayız. Bundan dolayı kullandığımız kaynak doğaya zarar verecek kömür gibi yakıtlardan olmamaktadır.” (K5)

“Geri dönüşümde atık yağına varıncaya kadar satıyoruz ve bundan bir gelir elde ediyoruz.” (K1)

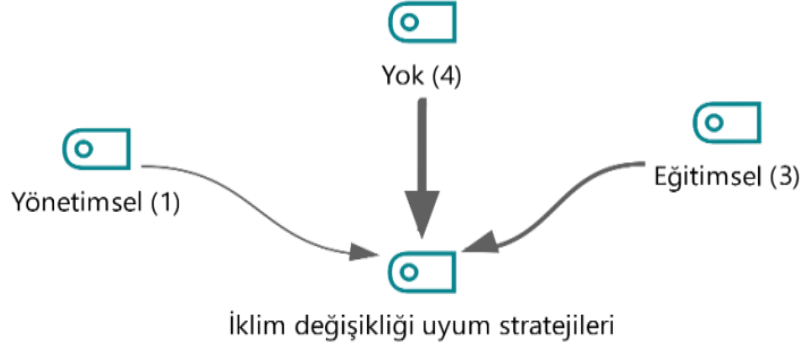
“Çamaşırhanede kullanılan makineler daha önce ev tipinin bir üstü olan makineleri kullanıyorduk ancak çok fazla enerji ve su maliyeti ortaya çıkardı. Bundan dolayı makineleri endüstriyel şekilde alınca bu kalemlerde tasarruf ettik.” (K6)

“Şuan işletme bünyesinde 15 adet güneş paneline sahibiz. Hava her ne kadar yağmurlu olsa da aslına kendi sıcak suyumuzu da kendimiz elde etmeye çalışıyoruz. Kurumsal işletme olmamız sebebiyle kendi enerjimizi üreteceğimiz proje üzerinde çalışmalar yürütülmektedir.” (K1)

“İklim değişikliğine yönelik herhangi bir uygulamamız mevcut değil. Güneşli gün sayısı çok az olduğundan yağışların fazla olmasından dolayı enerji üretimi için güneş enerjisi maliyeti altına giremiyoruz. Güneş fazla olsa, güneş enerjisi kullanarak enerji tasarrufu yapar yenilenebilir enerjimizi üretmiş olurduk.” (K3)

“Kuruluş aşamasından itibaren amacımız sürdürülebilir turizm yeşil turizm olarak adım atıldığından dolayı kullanılan malzemeler teçhizatlar hepsi tasarruflu ve doğaya zarar vermeyenler tercih edildi. Danışman firmasıyla çalışıp yeşil turizm uygulamalarını devam ettiriyoruz. Tüm süreçlerde yeşil turizme uygun şekilde bilgilendirme yaparak işletmeye yol gösterildi.” (K7)

“Havaların kışın daha çok soğuduğunu yazın daha çok ısındığını hissediyoruz. Bu yaz hava o kadar sıcak oldu ki yaylada sürekli klimaları çalıştırmak durumunda kaldık. Bu durumu azaltmak için çatılara su sistemleri kurarak çatıları belirli aralıklarla serinleterek bu serinliğin odalara yansımaları sağlamaya çalıştık.” (K2)

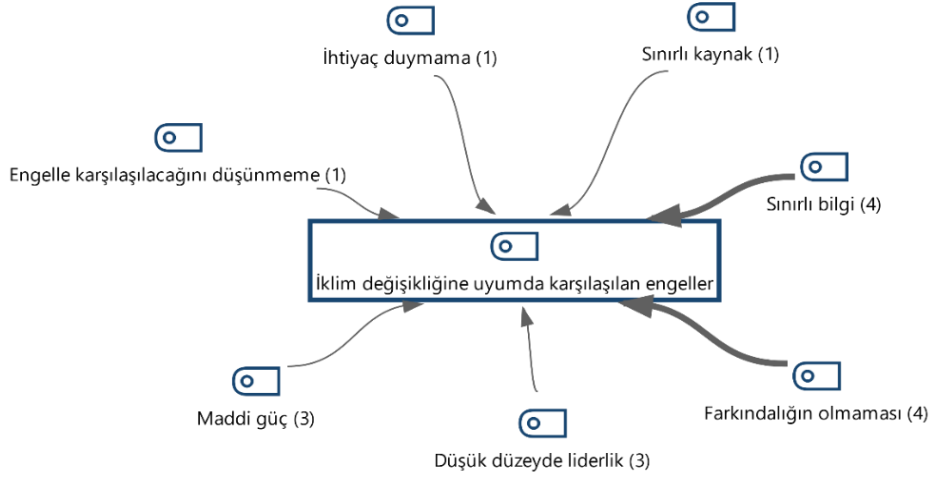

Şekil 5: İşletmelerin İklim Değişikliğine Yönelik Uyguladıkları Adaptasyon Stratejilerine İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

İşletmelerin iklim değişikliğine yönelik adaptasyon stratejilerine ilişkin bilgiler Şekil 5’de gösterilmektedir. Katılımcıların çoğu işletmelerinde iklim değişikliğine yönelik bir adaptasyon stratejisinin olmadığını belirtirken; bazı işletmeler ise sadece eğitimsel ve yönetimsel boyutlarda bir strateji uyguladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konuya ilişkin düşünceleri ise şu şekildedir;

“İşletmemiz şuan için tadilata girdi. Ancak yenilenme aşamasında çeşitli danışmanlık firmaları ile bu süreci yönetiyoruz. Bu açıdan yönetimsel olarak iklim değişikliğine yönelik bir stratejimiz mevcut. Ayrıca hem çevre bilinci konusunda hem de işletmenin iklim değişikliği için neler yapması gerektiği hakkında tüm personele eğitimler aldığımızı planlıyoruz.” (K4)

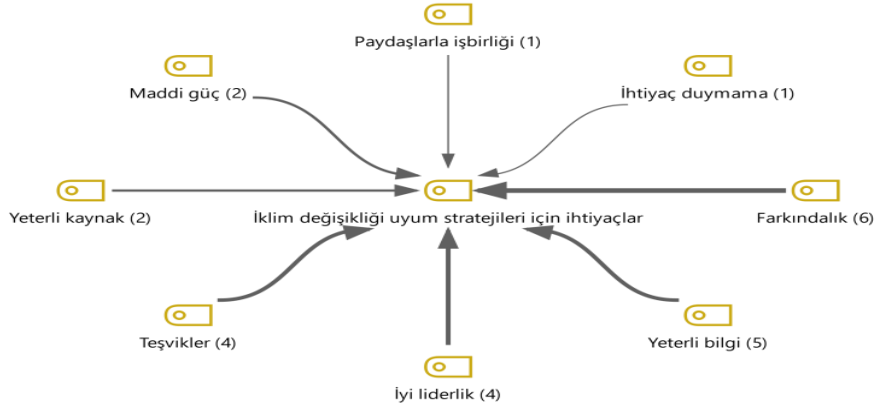
“İklim değişikliğinin etkilerini sert hissetseydik gerekli tedbirleri almaya başlardık ancak şuanda gözle görünen ve hissedilen acil bir etki olmadığından dolayı sadece ihtiyaçlar, talepler doğrultusunda bir gelişim göstermekteyiz. Bu yüzden de iklim değişikliği odaklı herhangi bir uyum çalışmamız yok. Ancak gelecek dönemde bu uyum çalışmalarına ilk olarak bilinçlenmek açısından gerekli eğitimlere katılmakla başlayacağımızı ifade etmek isterim.” (K2)

Şekil 6: İşletmelerin İklim Değişikliğine Uyumda Karşılaşılan Engellere İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcıların iklim değişikliğine yönelik yapacakları uygulamalarda karşılaştıkları engellere ilişkin bilgiler Şekil 6’da yer almaktadır. Katılımcıların belirtmiş oldukları düşüncelerden yola çıkarak karşılaşılan engeller arasında iklim değişikliği ile ilgili sınırlı bilgi, iklim değişikliğine yönelik farkındalığın olmaması, işletmeler için maddi gücün yetersiz kalması, yerel ve ulusal yönetimin düşük düzeyde liderlik etmesi, iklim değişikliğine yönelik uygulamalara ihtiyaç duymama ve işletmenin herhangi bir engelle karşılaşacağını düşünülmemesi yer almaktadır. Katılımcıların iklim değişikliğine yönelik uygulanacak uygulamalarda karşılaşılan engellere ilişkin düşünceleri ise şu şekildedir;

“İklim değişikliği ile ilgili donanımlı bilgi sahibi olmamız da aslında bizim için sıkıntı olmaktadır. Böylelikle sürekli profesyonel destek almak gerekmektedir. Bu da işletme maliyetlerini arttırmaktadır. Dışarıda profesyonel bir eğitim aldığımızda personellerimize bu da işletme bünyesi için ekstra bir maliyet olmaktadır.” (K4)

Şekil 7: İşletmelerin İklim Değişikliği Adaptasyon Stratejileri İçin Gerekli İhtiyaçlara İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

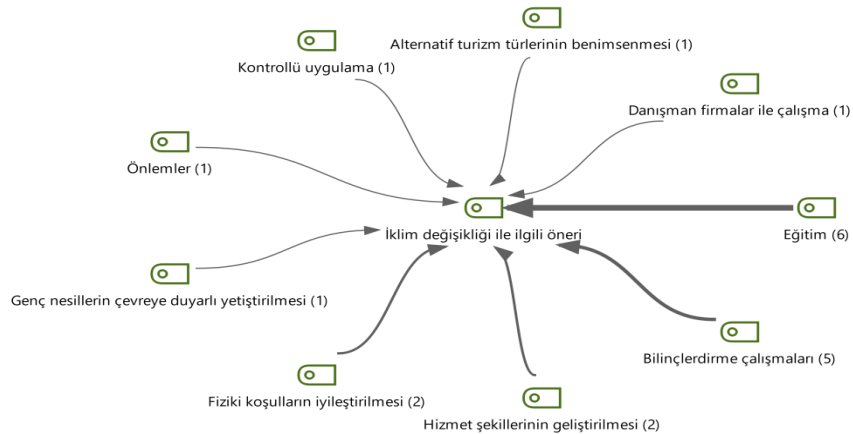
İşletmelerin iklim değişikliği adaptasyon stratejileri için gerekli gördükleri ihtiyaçlara ilişkin bilgiler Şekil 7’de yer almaktadır. Yapılan analiz sonucunda işletmeler iklim değişikliği ile ilgili farkındalığa, yeterli bilgiye, devlet tarafında teşviklere, iyi liderliğe, yeterli kaynağa, maddi güce, paydaşlarla işbirliğine ihtiyaç duyarken; bir işletme ise büyük bir işletme olması sebebiyle herhangi bir şeye ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Bunlara ilişkin katılımcıların düşünceleri ise şu şekildedir;

“İşletmeler için maddiyat oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü işletmeler için iklim dostu faaliyetler yüksek maliyetli gelmektedir. Bu yüzden her ne kadar yapılmak istense de maddiyat kısıtlı olursa o faaliyeti yapamayabilirsiniz. Örneğin işletmenize bir su arıtma cihazı yaptırmak istiyorsunuz ama bu yüksek maliyette küçük işletmeler için hatta kurumsal işletmeler için ciddi maliyetler içermektedir. Maddiyat kısmı devletten teşviklerle hafifletilebilir. Ancak şuan için iklimle ilgili bir teşvik mevcut değil. Ayrıca yapılan yeni bir işletme olsun ya da var olan bir işletme olsun çevre bilinci aşılması gerekmektedir.” (K1)

“Bizlere iklim değişikliği hakkında yol gösterilse, bilinçlendirme çalışmaları yapılırsa mutlaka işletme olarak bu uygulamaları destekleyeceğimizi belirtmek isterim. Doğayı direkt olarak kullanılan bir bölgede olmamız sebebiyle doğaya verilen zarar aslında bizim işletmemize de verilmiş zarar çünkü burada doğa olmasa bizim işletmemizin de olmasının bir anlamı kalmıyor.” (K3)

“Öncelikle iklim değişikliğinin bizleri nasıl etkileyeceğine yönelik bilgi edinme ihtiyacımız var. Önümüzdeki 5 yılın hava değişimleri, bunların bizlere çıktılarının, yaptırımlarının neler olabileceğini görmemiz gerekir ki ona göre önlem alabilelim.” (K2)

“İklim değişikliği konusunda yerel yönetimlerin çeşitli girişimlerinin olması bizleri de yönlendirici olacağına düşünüyorum.” (K5)

Şekil 8: İklim Değişikliği Etkisinin Azaltılmasına Yönelik Önerilere İlişkin Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcılar iklim değişikliği etkisinin azaltılmasına ilişkin çeşitli önerilerde bulunulmuştur ve öneriler Şekil 8’de yer almaktadır. Katılımcıların vermiş olduğu öneriler arasında iklim değişikliği ile ilgili eğitim, bilinçlendirme çalışmaları, işletmelerin hizmet şekillerinin geliştirilmesi, fiziki koşullarının iyileştirilmesi, genç nesillerin çevreye duyarlı yetiştirilmesi, çeşitli önlemlerin alınması, kontrollü uygulamaların olması, danışman firmalar ile çalışılması ve alternatif turizm türlerinin benimsenmesi yer almaktadır. Katılımcıların vermiş olduğu önerilere ilişkin bilgiler ise şu şekildedir;

“Şuan birçok insan kulaktan dolma bilgilerle hareket ediyor. Bilgisiz olduğumuz birçok konu hakkında araştırma yapmadan kulaktan dolma bilgiler ile hareket ediyoruz. Yerel halkın, turistlerin, yerel yönetimlerin öncelikle iklim değişikliği ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu şekilde iklim değişikliğine yönelik insanların farkındalık seviyesinin artırılması mümkün olacaktır. Özellikle genç nesillerin daha da bilinçlendirip farkındalıkları artırılırsa onlar da bir sonraki nesile bildikleri doğruları aktaracaktır.” (K5)

“Danışman firmalar sayesinde doğru ve bilinçli bir yönlendirme yapılmakta bu yüzden yeni açılacak işletmelerin danışman firmalarla çalışması gerekmektedir. Nasıl daha tasarruflu olunur, nasıl daha az enerji kullanılır, nasıl çevre bilinçli bir otel inşa ederiz konularında danışman firma tarafından yönlendirmesi yapılmaktadır.” (K1)

“İşletmelerin fiziki yapılarını değiştirerek ve hizmet şekillerini geliştirerek iklim değişikliğine uygun şekilde düzenlemesi gerekmektedir.” (K2)

“Bölgelerde alternatif turizm türlerinin çeşitlendirilmesine yönelik altyapı çalışmalarına başlanması gerekmektedir.” (K4)

“Halk olarak bu konu hakkında araştırma yapmalıyız eğitime katılmalı bilinçlenmek adına ne varsa yapmalıyız. Yerel ulusal ve uluslararası yönetimde bu konu hakkında önlemler alınmalı maddi manevi destekler sağlanması gerekir. Her geçen gün tüketiyoruz yarınlara bir şey bırakmıyoruz.” (K3)

SONUÇ

İklim değişikliği, doğal yollarla ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra insan faaliyetleri de iklim değişikliğinin hızlanmasına yol açmaktadır. Turizm sektörü ile iklim arasında iki yönlü bir ilişki olması sebebiyle, turizm sektörü iklim değişikliğinden hem etkilenmekte hem de iklim değişikliğini etkilemektedir. Turizm sektörü içerisinde yer alan konaklama işletmeleri faaliyetleri de iklim değişikliğine yol açtığı gibi iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı etkilerden olumlu ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu çalışmada da konaklama işletmelerinde çalışan yöneticilerin iklim değişikliğine yönelik farkındalıkları ve işletmelerinin iklim değişikliğine uyum için uyguladıkları stratejileri, bu stratejileri uygularken ne gibi engellerle karşılaştıkları ve iklim değişikliğine uyumda nelere ihtiyaç duyduklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda yöneticilerin iklim değişikliği ile ilgili farkındalıklarının ve bilgi düzeylerinin düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı yöneticiler iklim değişikliğinin etkilerini işletmelerinde hissetmediklerini belirtirken, bazı yöneticiler ise bu etkilerin yavaş da olsa işletmede hissedilmeye başladığını belirtmiştir. Günümüzde konaklama işletmeleri yöneticileri tarafından iklim değişikliği acil bir risk faktörü olarak görülmediği açıktır. Literatürde yer alan Hess (2021), Dodds ve Kelman (2008) çalışmalarının sonucunda da konaklama işletmeleri yöneticilerinin düşük düzeyde farkındalıklarının olduğu ve işletmeleri tarafından iklim değişikliği olgusu bir risk faktörü olarak görülmemektedir. Hess, Dodds ve Kelman (2021) tarafından yapılan çalışmada ise konaklama işletmeleri yöneticilerin yüksek bir farkındalığa sahip olmalarına rağmen çok az yönetici iklim değişikliğini işletmeleri için bir risk faktörü olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ile literatürdeki çalışmaların sonuçlarının benzer olması, elde edilen verileri de destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Konaklama işletmeleri yöneticilerinin iklim değişikliği ile ilgili farkındalık oluşturacak bilinçlendirme çalışmalarının yok denecek kadar az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle yöneticilerin iklim değişikliği olgusuna ilişkin bilinçli olmaması da işletmelerinde iklim değişikliği uyum faaliyetlerinin uygulanmamasına yol açmaktadır. Çalışmaya katılan işletmelerin çok az bir kesiminde adaptasyon stratejisinin uygulandığı, uygulanan adaptasyon stratejileri arasında ise yalnızca eğitim ve yönetsel olarak bir stratejinin benimsendiği sonucuna ulaşılmıştır. Konaklama işletmelerinde yapılan faaliyetler, işletmenin ve turistlerin ihtiyaçları doğrultusunda revize edilmektedir. Ayrıca işletmenin bazı kalemlerinde maliyet azaltımı yapılarak işletmede tasarruf edilmesine yönelik uygulamalar yapıldığı belirlenmiştir. İşletmelerde yapılan bu uygulamalar iklim değişikliği endişesi sonucunda yapılmadığı düşünülmektedir. Bunun sebebi ise işletmede maliyet tasarrufunu sağlamak üzere yapıldığını söylemek mümkündür.

İşletmelerin iklim değişikliği konusunda karşılaştıkları engeller arasında ise farkındalığın ve eğitimlerin yetersiz olduğu, aynı zamanda maddi gücün sınırlı olduğu dinamikleri ile karşılaşılmaktadır. Hess (2021), Dodds ve Kelman (2008), Tervo-Kankare, Kaján ve Saarinen (2018) çalışmalarının sonuçlarında, işletmelerin iklim değişikliğinde uyum konusunda karşılaştıkları engeller arasında maddi güç yer alırken; Hess (2020)'in çalışmasında ise işletmelerin iklim değişikliğinde karşılaştıkları engeller arasında bu konuya ilişkin sınırlı bilgi, sınırlı kaynak, işbirliğinin az olması, politikaların yetersiz olması, yerel hükümetin düşük liderliğinin olması yer almaktadır. Çalışma sonucundan yola çıkarak, turizm sektöründeki çalışanlara ve yöneticilere ilişkin iklim değişikliği ile ilgili çeşitli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu eğitimler sonucunda sektör içerisinde yer alan bireylerin iklim değişikliği olgusuna yönelik farkındalığı artırılmış olacaktır. Farkındalığın artması ile de bireylerin iklim değişikliğine yönelik bakış açısı zamanla olumlu yönde değişiklik gösterecektir. Böylelikle de yöneticilerin işletmelerinde iklim değişikliğinin etkilerini azaltacak faaliyetlerde bulunulması beklenecektir.

İşletmelerde iklim değişikliğine yönelik faaliyetlerin uygulanması konusunda, işletmelerin ihtiyaçları arasında farkındalık ve eğitim olması haricinde; yerel ve ulusal çapta yönlendirmelerin yapılması, devlet tarafından iklim değişikliğine yönelik faaliyetler için çeşitli teşviklerin yapılması yer almaktadır. İşletmelerde iklim değişikliği etkisinin hissedilmemesi sonucunda da işletmeler yüksek maliyetin altına girmek istemeyebilirler. İklim değişikliği etkisinin azaltılmasına yönelik uygulamalar için işletmelere çeşitli teşvikler sağlanarak, işletmelerde iklim değişikliğine yönelik uygulamaların özendirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca işletmelere bu olgu hakkında hem ulusal hem yerel düzeyde liderliğin yapılması da iklim değişikliğine yönelik uygulamaların işletmelerde benimsenmesinde rol oynayacaktır. İklim değişikliği farklı bölgelerde farklı etkiler göstereceğinden bu konu hakkındaki öneriler de çeşitlenmektedir. Bazı bölgeler iklim değişikliğinden görece olarak belirli bir süre olumlu yönde etkilenecekken, bazı bölgeler ise görece olarak olumsuz yönde etkilenecektir. Konaklama işletmeleri bu olumsuzluğu en aza indirmek için iklim değişikliğine adaptasyon stratejilerini şimdiden benimseyerek çeşitli uygulamaları işletmeye kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. İşletmeler ilk olarak iklim dostu otel konseptini benimseyerek hem doğaya zarar vermeyen hem de iklim değişikliği etkilerini az seviyede hisseden bir işletme olması mümkün olabilir. İşletmede kullanılan enerji kaynaklarının dönüştürülmesi, katı atık yönetimine dikkat edilmesi, su tasarrufunun sağlanması, işletme içerisinde israfın önlenmesi, kullanılan makine-teçhizatın doğru seçilmesi, hizmet şekillerinin geliştirilmesi iklim değişikliği etkilerini azaltabilecek uygulamalar olduğu söylenebilir. Ayrıca iklim değişikliğine yönelik teknolojik, eğitimsel, yönetsel, araştırma, pazarlama açısından gerekli adaptasyon stratejileri hakkında öncelikle bilgi sahibi olunmalıdır. Daha sonrasında ise işletme için en uygun adaptasyon stratejilerinin seçilmesi gerekmektedir. Seçilen adaptasyon stratejileri sayesinde de işletme iklim değişikliği etkilerinden minimum seviyede zarar görmesine katkı sağlayacaktır.

Yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından öncelikli olarak daha fazla turist çeken destinasyonların daha sonrasında ise diğer destinasyonların iklim değişikliğinden etkileri detaylı şekilde incelenmelidir. İnceleme sonucunda turizm işletmeleri için bu olgunun oluşturabileceği riskler üzerine araştırılma yapılabilir. Bu yapılan araştırmalar gelecek dönemde yapılacak planlamalar için yol gösterici olabilir. İklim değişikliğinden kaynaklanabilecek risklerin azaltılmasına yönelik faaliyetler belirlenmelidir. Belirlenen faaliyetlerin işletmeciler ile paylaşılması da işletmelerin iklim değişikliğine yönelik uyum faaliyetlerini benimsenmesinde öncü olacağı düşünülmektedir. İklim değişikliği sonucu oluşan aşırı hava durumları işletmelere zarar verebilmektedir. Bundan dolayı işletmelerin ve destinasyonların altyapı çalışmalarının iyileştirilmesi de iklim değişikliğinden kaynaklı oluşabilecek olumsuzlukları azaltmaya yardımcı olacaktır. Ayrıca işletmeler için yapılan sigorta kapsamına, iklim değişikliği sonucu oluşabilecek zararları içeren maddenin eklenmesi de işletmeleri oluşabilecek zararlardan koruyacağı düşünülmektedir. Bu önerilere ek olarak işletmelerin yeşil otel konseptini benimsemeleri için yönlendirici çalışmaların yapılması da turizm endüstrisinin karbon ayak izinin azaltılmasına yardımcı olabilir.

Gelecek çalışmalar için farklı bölgelerde faaliyet gösteren işletmecilerin iklim değişikliğine yönelik farkındalıkları ve adaptasyon stratejileri belirlenerek karşılaştırma yapılabilir. Ayrıca iklim değişikliğinden etkilenen farklı turizm işletmeleri ile çalışmanın kapsamı geliştirilebilir. Böylelikle yapılacak çalışmalar iklim değişikliği ile ilgili yapılan planlamalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adger, W. N., Dessai, S., Goulden, M., Hulme, M., Lorenzoni, I., Nelson, D. R. vd., (2009). Are there social limits to adaptation to climate change?. *Climatic Change*, 93(3-4), 335-354. <https://doi.org/10.1007/s10584-008-9520-z>
- Aydemir, B., ve Şenerol, H. (2014). İklim değişikliği ve Türkiye turizmüne etkileri: Delfi anket yöntemiyle yapılan bir uygulama çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(31), 381-416.
- Aygün, A. (2021). *Impacts of climate change on tourism sector in Turkey: Challenges and future prospects* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi
- Bayazıt, S. (2018). İklim değişikliği ve turizm ilişkisinin Türkiye iç turizmi açısından incelenmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 221-231. <https://doi.org/0000-0001-5502-4251>
- Becken, S. (2013). A review of tourism and climate change as an evolving knowledge domain. *Tourism Management Perspectives*, 6, 53-62. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tmp.2012.11.006>
- Becken, S., Garofano, N., McLennan, C., Moore, S., Rajan, R., ve Watt M. (2014). From challenges to solutions. 2nd white paper on tourism and water. *Griffith Institute for Tourism Research Report Series*, No. 1.
- Becken, S., Marquardt, M., ve McKenzie, S. (2006). *Energy use and greenhouse gas emissions of small to medium-sized tourism businesses: A case-study approach* (Landcare Research Internal Report). LiManaki Whenua Press.

- Bode, S., Hapke, J., ve Zisler, S. (2003). Need and options for a regenerative energy supply in holiday facilities. *Tourism Management*, 24, 257–266. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(02\)00067-5](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(02)00067-5)
- Bohdanowicz, P. (2006). Environmental awareness and initiatives in the Swedish and Polish hotel industries – survey results. *International Journal of Hospitality Management*, 25, 662–682. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2005.06.006>
- Bohdanowicz, P., ve Martinac, I. (2007). Determinants and benchmarking of resource consumption in hotels – case study of Hilton International and Scandic in Europe. *Energy and Buildings*, 39, 82–95. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2006.05.005>
- Bohdanowicz, P., Churie-Kallhauge, A., ve Martinac, I. (2001). *Energy-efficiency and conservation in hotels – towards sustainable tourism*. Paper presented at the 4th international symposium on Asia Pacific architecture, Hawai’I.
- Burroughs, W. R. (2007). *Climate change: A multidisciplinary approach* (2. Baskı). Cambridge University Press.
- Chan, E. S. W. (2008). Barriers to EMS in the hotel industry. *International Journal of Hospitality Management*, 27, 187–196. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2007.07.011>
- Chan, W. W., Mak, L. M., Chen, Y. M., Wang, Y. H., Xie, H. R., Hou, G.Q., ve Li, D. (2008). Energy saving and tourism sustainability: Solar control window film in hotel rooms. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 563–574. <https://doi:10.2167/jost803.0>
- Chan, W. W., ve Lam, J.C. (2003). Energy-saving supporting tourism: A case study of hotel swimming pool heat pump. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(1), 74–83. <https://doi.org/10.1080/09669580308667194>
- Cowie, J. (2007). *Climate Change: Biological and human aspects*. Cambridge University Press.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *8. Beş Yıllık Kalkınma Planı İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/iklim-Degisikligi-OIK-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 20.11.2022).
- Dodds, R., ve Kelman, I. (2008). How climate change is considered in sustainable tourism policies: A case of the Mediterranean islands of Malta and Mallorca. *Tourism Review International*, 12(1), 57-70. <https://doi.org/10.3727/154427208785899920>
- Dube, K., ve Nhamo, G. (2019). Climate change and the aviation sector: A focus on the Victoria Falls tourism route. *Environmental Development*, 29, 5-15. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2018.12.006>
- Georgopoulou, E., Mirasgedis, S., Sarafidis, Y., Hontou, V., Gakis, N. ve Lalas, D. P., (2019). Climatic preferences for beach tourism: An empirical study on Greek islands. *Theoretical and Applied Climatology*, 137(1–2), 667–691. <https://doi.org/10.1007/s00704-018-2612-4>
- Gilani, H. R., Innes, J. L., ve de Grave, A. (2018). The effects of seasonal business diversification of British Columbia ski resorts on forest management. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism-Research Planning and Management*, 23, 51–58. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2018.07.005>
- Gossling, S., ve Hall, C. M. (2006). *Tourism and global environmental change ecological, social, economic and political interrelationships*. Routledge
- Hadwen, W. L., Arthington, A. H., Boon, P. I., Taylor, B., ve Fellows, C. S. (2011). Do climatic or institutional factors drive seasonal patterns of tourism visitation to protected areas across diverse climate zones in Eastern Australia?. *Tourism Geographies*, 13(2), 187–208. <https://doi.org/10.1080/14616688.2011.569568>
- Michael Hall, C., ve Saarinen, J. (2021). 20 years of Nordic climate change crisis and tourism research: A review and future research agenda. *Scandinavian, Journal of Hospitality and Tourism*, 21(1), 102-110. <https://doi.org/10.1080/15022250.2020.1823248>
- Hall, C. M. (2006). New Zealand tourism entrepreneur attitudes and behaviours with respect to climate change adaptation and mitigation. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 1(3), 229-237. <https://doi.org/10.1504/IJISD.2006.012424>
- Hamilton, J. M., ve Lau, M.A. (2006). *The role of climate information in tourist destination choice decision making*. S. Gössling ve C. M. Hall (Ed.), *Tourism and global environmental change: Ecological, social, economic and political interrelationships* (ss. 229–250). Routledge.
- Heigl, J. C. (2012). Tourism providers’ engagement and willingness to adapt to and mitigate climate change with a focus on skiing areas.
- Hess, J. S. (2021). Private sector climate change adaptation of accommodation suppliers in the small island of Koh Tao, Thailand. *Asian Geographer*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/10225706.2021.1981956>

- Hess, J. S., Dodds, R., ve Kelman, I. (2021). Assessing Accommodation Suppliers' Perceptions of Climate Change Adaptation Actions on Koh Phi Phi Island, Thailand. *ASEAN Journal on Hospitality and Tourism*, 19(1), 1-14. <https://doi.org/10.5614/ajht.2021.19.1.01>
- Hess, J. S., P. Pauw, ve E. Papyrakis. (2015). *Can the Tourism Industry Contribute to International Adaptation Finance?*, 2/2015. Briefing Paper. Bonn: German Development Institute (GDI-DIE). <http://www.die-gdi.de/briefing-paper/article/can-the-tourism-industry-contribute-to-international-adaptation-finance/>.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2007) *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment*, Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, in Parry, M.L., Canziani, O.F., Palutikof, J.P., van der Linden, P. J. ve Hanson, C.E. (Ed.), Cambridge University Press.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014). C. B. Field, V. R. Barros, D. J. Dokken, K. J. Mach, M. D. Mastrandrea, T. E. Bilir, vd., (Ed.), *Climate change 2014: Impacts, adaptation, and vulnerability. Part A: Global and sectoral aspects. Contribution of working group II to the fifth assessment report of the intergovernmental Panel on climate change* içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jones, B., ve Scott, D. (2006). Climate change, seasonality and visitation to Canada's national parks. *Journal of Parks and Recreation Administration*, 24(2), 42–62.
- Kara, E. (2019). *Yeşil yönetim ve çevre bilinci*. Akademisyen Kitabevi.
- Keesman, A.T., Blanco, J. M., Schillemans, R. A. A., Quiros, K., ve Keskin, B. (2006). Drivers and barriers for energy efficiency in the hotel sector in Costa Rica.
- Kourula, A., Pisani, N. ve Kolk, A., (2017). Corporate sustainability and inclusive development: Highlights from international business and management research. *Sustainability Science*, 24, 14–18. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2017.01.003>
- Levine, M., Urge-Vorsatz, D., Blok, K., Geng, L., Harvey, D., Lang, S., ve Yoshin, H. (2007). Residential and commercial buildings. B. Metz, O. Davidson, P. Bosch, R. Dave, ve L. Meyer (Ed.), *Climate change 2007: Mitigation. Contribution of working group III to the fourth assessment report of the intergovernmental panel on climate change* içinde. Cambridge University Press.
- Maddison, D. (2001). In search of warmer climates? The impact of climate change on flows of British tourists. *Climatic Change*, 49(1–2), 193–208.
- Matthews, L., Scott, D. ve Andrey, J. (2019). Development of a data-driven weather index for beach parks tourism. *International Journal of Biometeorology*, 1–14. <https://doi.org/10.1007/s00484-019-01799-7>
- Moghal, Z. (2015). *A climate change vulnerability assessment of a tourism destination community (a case-study of Oistins, Barbados)* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. University of Waterloo.
- Morrison, C., ve Pickering, C. M. (2013). Perceptions of climate change impacts, adaptation and limits to adaption in the Australian Alps: the ski-tourism industry and key stakeholders. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(2), 173-191. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.681789>
- Muchoki, E. N. (2018). *Adaptation of wildlife tourism to climate variability* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Wageningen University.
- Nalau, J., Handmer, J. ve Dalesa, M. (2017). The role and capacity of government in a climate crisis: Cyclone pam in Vanuatu. W. Leal Filho (Ed.), *Climate change adaptation in pacific countries. climate change management* içinde (ss. 151–161). Springer, Cham.
- NASA. (2018a). Global Climate Change Vital Sciences of the Planet, *Carbon Dioxide*, <http://climate.nasa.gov/vitalsigns/carbon-dioxide/> (Erişim Tarihi: 19.11.2022).
- NASA. (2018b). Global Climate Change Vital Sciences of the Planet, *Global Temperature*, <http://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/> (Erişim Tarihi: 19.11.2022).
- Nicholls, M. (2014). *IPCC Climate Science Business Briefings, Climate Change: Implications for Tourism*, Key Findings from the Intergovernmental Panel on Climate Change Fifth Assessment Report, University of Cambridge, <http://www.cisl.cam.ac.uk/business-action/low-carbon-transformation/ipcc-briefings/tourism> Erişim Tarihi: 20.11.2022).
- Nhep, T. (2019). *Climate change adaptation in a coastal hotel sector: The case of Sihanoukville, Cambodia* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Victoria University of Wellington.

- Pandy, W. R., ve Rogerson, C. M. (2019). Urban tourism and climate change: Risk perceptions of business tourism stakeholders in Johannesburg, South Africa. *Urbani izziv*, 30, 225-243. . <https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2019-30-supplement-015>
- Pandy, W.R. (2017). Tourism enterprises and climate change: Some research imperatives. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(4), 1–18.
- Patterson, T. (2004). *Knowledge Management for Tourism, Recreation and Bioclimatology: Mapping the Interactions* (Part II), Matzarakis, A., De Freitas, C.R., ve Scott, D. (Ed.), *Advances in Tourism Climatology* içinde, Berichte des Meteorologischen Institutes der Universität Freiburg Nr. 12, 215-222.
- Patterson, T., Bastianoni, S., ve Simpson, M. (2006). Tourism and climate change: Two-way street, or vicious/virtuous circle?. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(4), 339-348. <https://doi.org/10.2167/jost605.0>
- Perch-Nielsen, S. L. (2010). The vulnerability of beach tourism to climate change – an index approach. *Climatic Change*, 100(3-4), 579–606. <https://doi.org/10.1007/s10584-009-9692-1>
- Priyadarsini, R., Xuchao, W., ve Eang, L.S. (2009). A study on energy performance of hotel buildings in Singapore. *Energy and Buildings*, 41, 1319-1324. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2009.07.028>
- Rize İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2022). *Konaklama İşletmeleri*, Erişim Tarihi: 15.09.2022. <https://rize.ktb.gov.tr/TR-331064/turizm-isletme-belgeli-konaklama-tesisleri.html>
- Saarinen, J., ve Tervo, K. (2006). Perceptions and adaptation strategies of the tourism industry to climate change: The case of Finnish nature-based tourism entrepreneurs. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 1(3), 214-228. <https://doi.org/10.1504/IJISD.2006.012423>
- Scott, D., De Freitas, C. ve Matzarakis, A. (2008). Adaptation in the tourism and recreation sector. K. L. Ebi ve I. Burton (Ed.), *Biometeorology for Adaptation to Climate Variability and Change* içinde. Kluwer Academic Publishing, Dordrecht.
- Simpson, M. C., Gossling, S., Scott, D., Hall, C. M. ve Gladin, E. (2008). *Climate Change Adaptation and Mitigation in the Tourism Sector: Frameworks, Tools and Practices*, UNEP, University of Oxford, UNWTO and WMO, Paris.
- Sinclair-Maragh, G. (2016). Climate change and the hospitality and tourism industry in developing countries. *Climate Change and the 2030 Corporate Agenda for Sustainable Development* içinde (ss. 7-24). Emerald Group Publishing Limited, 19. <https://doi.org/10.1108/S2051-503020160000019001>
- Solimar International. (2014). Climate change and tourism. <http://www.solimarininternational.com/tourism-development/climate-change-tourism> (Erişim Tarihi: 19.10.2022).
- Somuncu, M. (2018). İklim değişikliği türkiye turizmi için bir tehdit mi, bir fırsat mı?. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 748-771.
- Steiger, R., Knowles, N., Pöll, K., ve Rutty, M. (2022). Impacts of climate change on mountain tourism: a review. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-34. <https://doi.org/10.1080/09669582.2022.2112204>
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2016). *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında Türkiye'nin Birinci ve İkinci İki Yıllık Raporu*, Ankara.
- Takashima, Y. (2017). *Accommodation Providers' Responses to Climate Change in Kyoto, Japan*.
- Tang, C., Zhong, L. ve Ng, P. (2017). Factors that influence the tourism industry's carbon emissions: A tourism area life cycle model perspective, *Energy Policy*, 109, 704–718. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.07.050>
- Taylor, S., Peacock, A., Banfill, P., ve Shao, L. (2010). Reduction of greenhouse gas emissions from UK hotels in 2030. *Building and environment*, 45(6), 1389-1400. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2009.12.001>
- Tekin, Z., ve Uslu, F. (2022). Turizm işletmelerinde sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği ile mücadele: bir model önerisi. *Journal of Gastronomy, Hospitality And Travel*, 5(1), 34-44. <https://doi.org/10.33083/joghat.2022.111>
- Tervo-Kankare, K., Kaján, E., ve Saarinen, J. (2018). Costs and benefits of environmental change: tourism industry's responses in Arctic Finland. *Tourism Geographies*, 20(2), 202-223.
- Trung, D. N., ve Kumar, S. (2004). Resource use and waste management in Vietnam hotel industry. *Journal of Cleaner Production*, 13, 109–116. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2003.12.014>
- United Nations World Tourism Organization/UNWTO. (2008). *Climate change and tourism: Responding to global challenges*. Davos, Switzerland (October 3, 2007 Davos Declaration).
- UNWTO ve UNEP. (2008). *Climate Change and Tourism – Responding to Global Challenges*, Madrid, Spain.

- Walters, G., ve Ruhanen, L. (2015). From white to green: Identifying viable visitor segments for climate-affected alpine destinations. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 39(4), 517–539. <https://doi.org/10.1177/1096348013491603>
- Weir, B. (2017). Climate change and tourism—Are we forgetting lessons from the past?. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 32, 108-114. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2017.05.002>
- Yılmaz, B. S., ve Yumuk, Y. (2013). Türk turizm pazarında çevreye duyarlı bir eğilim: “Yeşil Yıldız” uygulaması ve “Yeşil Yıldız” sahibi otel işletmeleri üzerine bir değerlendirme, *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5(08), 1288-1300

Etik Onay

Bu araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından etik açıdan uygun bulunmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.